

АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ІДЕЇ І ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД У ТВОРАХ М. КОЦЮБИНСЬКОГО

Загородня Алла Анатоліївна
доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. На сучасному етапі розвитку Україна потребує розширення історичного національно-культурного простору, кристалізації національних ідеалів і цінностей вітчизняних вчених. Великий внесок в українську національну справу зробив Михайло Коцюбинський. Позиція М. Коцюбинського – це, як вияв культурно-історичного розвитку своєрідності української нації, виховання національної культури, національне самоусвідомлення тобто визначення свого місця і ролі в сучасному світі. Культурна та педагогічна спадщина вченого посіла гідне місце у національній скарбниці національно-культурних і духовних досягнень українського народу. Дослідження суспільної діяльності М. Коцюбинського в різні історичні періоди має важливе наукове й практичне значення та потребує особливої уваги.

Метою роботи є проблема осмислення просвітницьких ідей Михайла Коцюбинського для української педагогічної національної школи і педагогічної думки України.

Матеріали та методи. Для визначення теоретичних основ обраної проблеми опрацьовано джерельну базу досліджуваного періоду, філософську, психологічну та історико-педагогічну літературу.

Результати і обговорення. Нині в освіті антропоцентричні ідеї і гуманістичний підхід частіше стали з'являтися як в інформаційному просторі так і під час досліджень наших видатних учених-попередників які внесли в науку неоціненний внесок. Наприклад, вони чітко прослідковуються у багатьох

творах М. Коцюбинського. Увиразнення стійкої архетипічної основи йдеться в сюжеті твору «Fata morgana», і «Тіні забутих предків». Особливо прикладом служить образ ката у «Persona Grata», де акцентується увага на вірі в людину, яким би занедбаним не був її внутрішній світ: «Все ж ти кращий за тих, що звеліли вбивати, бо не сокира рубає, а той, хто її держить... Щось ворухнулося у Лазаря в серці. Радість чи жаль? До неї? До себе?.. Зв'язаний Лазар лежав серед руїни... а всередині в нього тремтіла зла радість, що сьогодні страти не буде і що від нього, ката, залежать ті невідомі, що мають силу убивати» [1]. Автор розкриває красу людини крізь призму її моральних цінностей, які він уважно аналізує у кожному творі. Таке ж переконання у силу духу присутнє і в творі «Fata Morgana»: «Народ сам скує собі долю, аби тільки не заважали» [2], де «народ» можна розуміти і як громаду, і як окремо кожного її представника. Особливе місце посідає новела «Intermezzo», яка в естетичних образах не лише передає естетичні цінності, а й сповнена роздумів про проблеми антропоцентричного характеру, які розгортаються на тлі образів природи: «А я все йду, самотній на землі, як сонце на небі, і так мені добре, що не паде між нами тінь когось третього... Благословен був спокій моєї душі. З-під старої сторінки життя визирала нова і чиста...» [3]. «Тіні забутих предків» репрезентують етичні пошуки зразка моральної досконалості, роздуми над добром та злом, ненавистю та любов'ю, прекрасним та потворним у людських стосунках. Про красу також ідеться у новелі «Сон». В якій розкривається вища її мета – врятувати людину від повсякденності: «Липка і темна муть все осідала на серце, але з-під неї уперто, як се часто траплялось, щось добувалось і проростало. Молоде щось, свіже і не затоптане ще, жадоба нового, якоїсь краси» [4]. Таким чином в єдиній меті переплітаються гуманізм, антропоцентризм і естетичний ідеал, який, відповідно до традицій цього періоду, М. Коцюбинський бачив національним за своєю суттю. Отже, запорукою втілення естетичного ідеалу в життя, як підкреслює А. Яремак, українські мислителі вважали активну творчу діяльність людини.

Соціально-антропологічні ідеї освіти і виховання в науковому осмисленні

М. Коцюбинського – це, як вияв культурно-історичного розвитку своєрідності української нації, виховання національної культури, національне самоусвідомлення тобто визначення свого місця і ролі в сучасному світі. Через усі твори М. Коцюбинського між духовністю та існуванням розкривається картина національного виживання народу. Разом з тим, показано з погляду письменника українську культуру та народницький позитивізм і нормативність, перенесено акценти з об'єктивних реалій навколишнього середовища на внутрішній ідеально-духовний світ буття людини. Малося на увазі культурно-цивілізаційний зміст антропоцентричної ідеї: бінарність як непереборне прагнення людини до кращого, справедливого, прекрасного, істинного настільки глибоко входило у «тіло» антропоцентризму, що ставало непомітним.

Висновки. Таким чином, письменник акцентував увагу на вірі в людину, яким би занедбаним не був її внутрішній світ; розкриває красу людини крізь призму її моральних цінностей, адже в культурі другої третини ХХ ст. за умов нацистського та більшовицького режимів стала заперечуватися сама ідея людяності, були допущені злочини проти людства, які фокусувалися навколо тоталітарного змісторозуміння культури, коли влада моделювала так звану «нову людину» і «нову культурну дійсність» за своїми ідеологічними канонами. Відновивши державну незалежність, Україна взяла курс на відродження питомих національних цінностей, а пріоритетною з них була і є Людина.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коцюбинський М. *Persona Grata* // Коцюбинський Михайло. Твори в 3 т. Київ: Дніпро, 1979. Т.2. 288 с.
2. Коцюбинський М. *Fata Morgana* // Коцюбинський Михайло. Твори в 3 т. Київ: Дніпро, 1979. Т. 3. 375 с.
3. Коцюбинський М. *Intermezzo* // Коцюбинський Михайло. Твори в 3 т. Київ: Дніпро, 1979. Т.2. 288 с.
4. Коцюбинський М. *Сон* // Коцюбинський Михайло. Твори в 3 т. Київ: Дніпро, 1979. Т.3. 375 с.